

**Праблемы прававога рэгулявання фінансавай дзейнасці
некамерцыйных арганізацый: прыём дабраахвотных унёскаў
(ахвяраванняў) з дапамогай плацёжных тэрміналаў
(эсе)**

Фінансавая дзейнасць некамерцыйных арганізацый (далей – НКА) адзін з вельмі важных аспектаў іх існавання і ўмова для дасягнення мэтай. Так Кіруючыя прынцыпы па свабодзе аб’яднанняў замацоўваюць наступнае: “Для того чтобы объединения *могли добиваться своих целей*, они должны иметь возможность получать не только доход от своей деятельности, но и финансирование из государственных и частных источников внутри и за пределами государства, в котором они созданы. В этой связи важно, чтобы объединения могли обращаться *к самому широкому кругу потенциальных доноров*. Доход может существовать в виде наличных средств, других финансовых инструментов, поступлений от продажи имущества, товаров или оборудования, принадлежащих объединению, а также в виде других выплат, причитающихся объединению (например, доход от инвестиций, арендная плата, авторские гонорары, доходы от экономической деятельности и сделок с собственностью)”¹.

Прынцыпы замацоўваюць максімальна шырокае кола крыніцаў, з якіх НКА можа атрымліваць сродкі для сваёй дзейнасці. У НКА павінна быць магчымасць звяртацца да максімальна шырокага кола донараў, а гэта значыць і выкарыстоўваць максімальна шырокае кола інструментаў для збору сродкаў, якія будуць зручныя і простыя для карыстання для саміх донараў.

Шмат арганізацый па ўсім свеце абапіраюцца і разлічваюць на фінансаванне не за гранты вялікіх донараў, а за кошт фінансавых сродкаў вялікай колькасці неабыхавых людзей, якія падтрымліваюць іх дзейнасць. Такая мадэль бачыцца больш устойлівай і празрыстай для мэтавай аўдыторыі і бенефіцыярыяў дзейнасці. Аднак канкурэнцыя за сродкі мэтавай аўдыторыі таксама расце і ў ёй перамагаюць тыя, хто робіць крэатыўныя цікавыя кампаніі і прадстаўляе зручныя спосабы пераводу дабрачынных ахвяраванняў. З’віўся і развіваецца асобны накірунак smart фандрайзінгу (разумнага фандрайзінгу), якім робіць ціск на сучасныя тэхналогіі для фінансавай стабільнасці НКА.

У свеце ўжо хапае крутых прыкладаў таго, як выкарыстоўваюцца тэрміналы для аплаты картамі пры зборы сродкаў. Адною з найбольш яскравых і вядомых кампаній можна назваць “Feed them!” і “Free them!”. На вуліцах вялікіх гарадоў, у аэрапортах і іншых грамадскіх месцах з’явіліся вялікія інтэрактыўныя плакаты ад каталіцкай арганізацыі MISEREOR з надпісамі “Пакармі іх!” і “Вызвалі іх!”. На адным намаляваная баханка хлеба, а правёўшы банкаўскай картай у спецыяльнай адтуліне, вы быццам адразаеце кавалак хлеба. Як толькі гэта зроблена, запускаецца відэа - на ім з’яўляецца рука, якая забірае хлеб. Пасля з’яўляецца тэкст падзякі - і білборд зноў гатовы прасіць аб дапамозе. На другім варыянце білборда звязаныя вярхоўкамі рукі можна развязаць, калі правесці банкаўскай картай па лініі счытвання. Рахунак на два еўра - пералічваецца менавіта такая сума - можна чакаць на паштовыя ці электронныя адрасы².

Яшчэ адзін круты прыклад выкарыстання безкантактных плацяжоў быў рэалізаваны ў 2017 годзе ў Расіі. Праект называўся “Дапамажы, не кранаясь” і яго запусціў фонд “Б.Э.Л.А. Дети-бабочки”, які дапамагае дзецям з дыягназам “буллёзны эпіідэрмолиз”. Канцэпцыя кампаніі ўзнікла менавіта з асаблівасці захворвання – хвароба робіць скуру дзіцяці такой адчувальнай, што кожнае дакрананне прычыняе яму боль. Таму і сродкі збіраліся праз білборды з безкантактнай аплатай³.

На ўсё насельніцтва Беларусі на 1 студзеня 2019 года было выпушчана 15 011 700 плацёжных карт. Доля і аб’ёмы безнаяўных аперацый па картам растуць кожны год. Так за 2018 год з дапамогай банкаўскіх карт было здзейснена 1 544 045,8 тыс. аперацый на агульную суму 59 602 977 000 бел.руб. супраць 1 307 724,2 тыс. аперацый на агульную суму 47 039 593 000 бел.руб у 2017 годзе. Безнаяўныя аперацыі па картам за 2018 год склалі 86,2% ад агульнай колькасці аперацый і 49,9% ад агульнай сумы аперацый супраць 83,1% і 43,7% адпаведна ў 2017 годзе⁴. Існуючыя тэндэнцыі сведчаць пар тое, што ў 2019 годзе аб’ёмы і долі безнаяўных аперацый таксама будуць расці. А гэта значыць, што беларускім НКА трэба таксама сур’ёзна разгледзець магчымасць выкарыстання ў сваёй фандрайзінгавай дзейнасці аплат з дапамогай банкаўскіх плацёжных карт агулам і з дапамогай плацёжных тэрміналаў у прыватнасці.

У Беларусі разлікі банкаўскімі карткамі з дапамогай плацёжных тэрміналаў рэгулююцца двума асноўнымі дакументамі:

- Постановление Совета министров Республики Беларусь и Национального банка Республики Беларусь от 6 июля 2011 г. № 924/16 «Об использовании кассового оборудования, платежных терминалов, автоматических электронных аппаратов, торговых автоматов и о приеме

наличных денежных средств, банковских платежных карточек при продаже товаров, выполнении работ, оказании услуг, осуществлении деятельности в сфере игорного бизнеса, лотерейной деятельности, проведении электронных интерактивных игр и выпуске в обращение кассового оборудования» (далее – Пастанаўленне №924/16)⁵;

- Постановление Правления Национального банка Республики Беларусь от 18 января 2013 г. № 34 «Об утверждении Инструкции о порядке совершения операций с банковскими платежными карточками» (далее – Пастанаўленне №34)⁶.

Пастанаўленне №924/16 распаўсюджвае свае нормы на разлікі з дапамогай плацёжных тэрміналаў “при продаже товаров, выполнении работ, оказании услуг, осуществлении деятельности в сфере игорного бизнеса, лотерейной деятельности, проведении электронных интерактивных игр”. Тобок дадзены дакумент фактычна не распаўсюджвае сваю дзейнасць на выпадкі аплаты дабрачынных дабраахвотных унёскаў.

З іншага боку Пастанаўленне №34 замацоўвае наступныя нормы:

- платежный терминал – программно-техническое устройство, устанавливаемое в организации торговли (сервиса) в соответствии с договором эквайринга или пункте выдачи наличных денежных средств и предназначенное для регистрации операций при использовании карточек с последующим формированием карт-чека;

- платежный терминал самообслуживания – программно-технический комплекс, устанавливаемый в организации торговли (сервиса) в соответствии с договором эквайринга и предназначенный для регистрации совершаемых при использовании карточки в режиме самообслуживания операций оплаты непосредственно реализуемых организацией торговли (сервиса) товаров (работ, услуг) *или иных платежей, совершаемых в соответствии с законодательством*, и получения установленных банком информационных и иных услуг с последующим формированием картчека;

- организация торговли (сервиса) – юридическое лицо, иностранная организация, не являющаяся юридическим лицом по иностранному праву, индивидуальный предприниматель, физическое лицо, осуществляющее деятельность, не относящуюся к предпринимательской в соответствии с законодательством, заключившие договор с банком-эквайером, а также реализующие согласно условиям данного договора товары (работы, услуги) с оплатой посредством использования карточек *или принимающие в соответствии с законодательством иные платежи посредством использования карточек*.

То бок Пастанаўленне №34 найпрост кажа пра тое, што юрыдычная асоба можа прымаць праз плацёжны тэрмінал (у тым ліку плацёжны тэрмінал самаабслугоўвання) **іншыя** плацяжы ў адпаведнасці з заканадаўствам. Такім чынам можна зрабіць агульную выснову, што НКА можа прымаць дабрачынныя ахвяраванні (добраахвотныя ўнёскі) праз плацёжныя тэрміналы і плацёжныя тэрміналы самаабслугоўвання.

Аднак застаецца адкрытым пытанне пацвярджэння *мэтаў плацяжу* праз тэрмінал для пазбаўлення НКА неабходнасці плаціць падатак на прыбытак.

Так Падатковы кодэкс замацоўвае, што «безвозмездно» атрыманыя грашовыя сродкі ад фізічных асобаў (стала пражываючых на тэрыторыі Беларусі грамадзян Беларусі і замежных грамадзян, якія маюць сталы дазвол на пражыванне на тэрыторыі Беларусі) асвабджаюцца ад аплаты падатка на прыбытак⁷. Аднак для таго, каб такія сродкі не падпадалі пад падаткаабкладанне патрэбна, каб:

- было бачна, што НКА атрымала сродкі не за аплату тавараў, работ, паслуг, а выключна “безвозмездно”;

- сродкі выкарыстоўваюцца па мэтаваму прызначэнню, а калі такое не вызначана, то ідуць на рэалізацыю статутных задач НКА.

Прааналізуем як гэта можна пацвердзіць. Пастанаўленне №34 утрымлівае наступныя патрабаванні да карт-чэка: “34. Карт-чеки, подтверждающие факт совершения операций при использовании карточки с применением ее реквизитов, включают:

- дату и время совершения операции;
- сумму операции;
- код или наименование валюты операции;
- код, подтверждающий авторизацию операции;
- реквизиты карточки и (или) счета клиента;
- *иную информацию.*”

Магчыма, некаторыя тэрміналы дазваляюць указваць за што адбываецца аплата. Калі не словамі, то нейкімі кодамі, напрыклад, якія замацаваныя ў бухгалтарскіх дакументах. Гэта дазволіць дакладна ўстанавіць за што была праведзена аплата.

Аднак калі такой магчымасці няма, то іншымі варыянтамі вырашэння сітуацыі могуць быць наступныя:

- выкарыстоўваць сродкі толькі на статутныя мэты арганізацыі (аднак нават гэта не пазбаўляе НКА пытання доказу таго, што аплата была “безвозмездным взносом”, а не аплатай за тавары, работы, паслугі);

- размяшчаць на тэрмінале, побач з тэрміналам QR-код ці кароткую спасылку на ўмовы публічнай аферты для дадзенага плацяжу. Часта на білбордах так і робіцца: пішуць каму ідзе аплата, яе памер, на якія мэты яна ідзе, дзе можна даведацца больш). Публічную аферту можна і варта заўжды размяшчаць на сваім сайце і адсылаць да яе ў выпадку неабходнасці;

- калі аплата па плацёжным тэрмінале ажыццяўляецца ў прысутнасці супрацоўніка ці валанцёра НКА, то ён/яна можа прапаноўваць людзям для падпісання скарачаную версію дамовы ахвяравання (якая можа ўтрымліваць толькі базавыя неабходныя ўмовы для такой дамовы і спасылку на поўную версію публічнай аферты на сайце). У такім выпадку ў дамову можа ўпісвацца любая сума, якую хоча ахвяраваць прыхільнік ці прыхільніца НКА, а да дамовы будзе ісці карт-чэк як пацверджанне аплаты праз тэрмінал. Дамова і карт-чэк будуць з'яўляцца дакументамі для бухгалтарскага ўліку атрыманых сродкаў;

- замацаваць у дамове з банкам, які выдае НКА плацёжны тэрмінал, што ўсе сродкі, якія будуць праходзіць праз гэты тэрмінал будуць прымацца толькі як добраахвотныя ўнёскі і тэрмінал не будзе выкарыстоўвацца для аплаты тавараў, работ, паслуг. У такой сітуацыі з некаторымі банкамі будзе магчыма дамовіцца на індывідуальныя ўмовы абслугоўвання і зніжаную камісію. Калі НКА захоча ці ён патрэбна аплочваць картамі таксама тавары, работы, паслугі, то магчыма такі варыянт для яе не падыйдзе, альбо варта заключыць яшчэ адну дамову з тым жа ці іншым банкам на асобны тэрмінал для такіх аплат.

Прааналізаваўшы міжнародную практыку фандрайзінгу з дапамогай плацёжных тэрміналаў і нормы беларускага заканадаўства, якія рэгулююць аплату плацёжнымі карткамі, можна прыйсці да высновы, што smart фандрайзінг мае ўсе шанцы заняць важнае месца ў стварэнні фінансавай устойлівасці беларускіх НКА. Прававыя нормы не забараняюць НКА выкарыстоўваць плацёжныя тэрміналы для добраахвотных унёскаў, хоць і застаюцца пытанні па пацверджанні мэтаў плацяжоў. Беларускае грамадства ўсё больш ажыццяўляе плацяжы з дапамогай банкаўскіх картак, а значыць і добраахвотныя ахвяраванні павінны пераходзіць у гэтую сферу для зручнасці прыхільнікаў і прыхільніц НКА.

Спіс выкарыстанай літаратуры:

1. “Правовые аспекты деятельности некоммерческих организаций по привлечению финансирования (фандрайзинга) с использованием электронных средств в Беларуси”, Ольга Смолянок, Юрий Чаусов, <https://www.lawtrend.org/freedom-of-association/pravovye-aspekty-deyatelnosti-nekommercheskih-organizatsij-po-privlecheniyu-finansirovaniya-fandrajzinga-s-ispolzovaniem-elektronnyh-sredstv-v-belarusi>

¹ Руководящие принципы по свободе объединений, БДИПЧ ОБСЕ, 2016, стр. 70.

² “Умный фандрайзинг: просто, понятно, круто” <https://philanthropy.ru/analysis/2017/02/03/45895/>.

³ ПОМОГИ, НЕ КАСАЯСЬ <https://deti-bela.ru/help/untouchables>

⁴ <https://www.nbrb.by/payment/PlasticCards/>

⁵ <http://www.pravo.by/document/?guid=3871&p0=C21100924>

⁶ https://www.nbrb.by/legislation/documents/PP_34_199.pdf

⁷ http://www.minfin.gov.by/upload/depce/acts/nk_osobennaja_chast.pdf